**I.I. Tuychiyeva**
*FarDU pedagogika kafedrasi mudiri, p.f. b. f. d (PhD), professor*

## TALABALARNING IJTIMOIY FAOLLIGINI SHAKLLANTIRISHDA ETNOPEDAGOGIK RESURSLARNING AHAMIYATI

**Annotatsiya** Mazkur tezisda talabalarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishda etnopedagogik resurslardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Etnopedagogika milliy qadriyatlar, an’ana va urf-odatlar asosida yoshlarni tarbiyalash, ularni jamiyat hayotida faol ishtirok etishga undovchi samarali vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Talabalarda ijtimoiy faollikni shakllantirishda o‘z xalqining tarixiy merosi, urf-odatlari va axloqiy qadriyatlariga tayanish ularning ijtimoiy mas’uliyatini, fuqarolik pozitsiyasini va vatanparvarlik tuyg‘usini mustahkamlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, etnopedagogik yondashuv asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni talabalarning madaniy identifikatsiyasi, kommunikativ ko‘nikmalari va jamoaviy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

**Kalit so‘zlar:**etnopedagogika, ijtimoiy faollik, milliy qadriyatlar, talaba, an’ana, urf-odat, tarbiya, ijtimoiy mas’uliyat, madaniy meros, ta’lim jarayoni.

**Аннотация** В данной тезисе освещены теоретические и практические аспекты использования этнопедагогических ресурсов в развитии социальной активности студентов. Этнопедагогика выступает эффективным средством воспитания молодежи на основе национальных ценностей, традиций и обычаев, побуждая их к активному участию в общественной жизни. Опора на историческое наследие, нравственные ценности и культурные традиции своего народа способствует укреплению социальной ответственности, гражданской позиции и патриотических чувств студентов. Результаты исследования показывают, что образовательный процесс, организованный на основе этнопедагогического подхода, способствует развитию культурной идентичности, коммуникативных навыков и коллективной активности студентов.

**Ключевые слова:**этнопедагогика, социальная активность, национальные ценности, студент, традиция, обычай, воспитание, социальная ответственность, культурное наследие, образовательный процесс.

**Abstract** This thesis highlights the theoretical and practical aspects of using ethnopedagogical resources in developing students’ social activity. Ethnopedagogy serves as an effective tool for educating young people based on national values, traditions, and customs, encouraging them to actively participate in social life. Relying on one’s historical heritage, moral values, and cultural traditions strengthens students’ social responsibility, civic position, and patriotism. The results of the study show that an educational process built on the ethnopedagogical approach enhances students’ cultural identity, communication skills, and collective engagement.

**Keywords:** ethnopedagogy, social activity, national values, student, tradition, custom, education, social responsibility, cultural heritage, educational process.

Zamonaviy ta’lim tizimi nafaqat bilim berishga, balki talabalarda shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirishga ham qaratilgan. Bugungi kunda jamiyat talab qilayotgan mutaxassis faqat o‘z kasbiy sohasida bilimli bo‘lib qolmasdan, balki ijtimoiy jihatdan faol, mas’uliyatli va jamoaviy ishlash qobiliyatiga ega bo‘lishi zarur. Shu nuqtai nazardan, talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirish ta’limning eng muhim vazifalaridan biri sifatida qaraladi.

Ijtimoiy faollik talabaning jamiyatdagi o‘z o‘rnini anglashi, mas’uliyatni his qilishi, turli ijtimoiy vaziyatlarda faol qatnashishi va boshqalar bilan samarali muloqot qilishi bilan tavsiflanadi. Shuningdek, ijtimoiy faollik orqali talaba nafaqat o‘z shaxsiy rivojlanishini, balki jamiyatning umumiy taraqqiyoti va barqarorligini ham ta’minlashga hissa qo‘shadi. Shu sababli pedagogik jarayonda ijtimoiy faollikni rivojlantirish masalalari bugungi kunda dolzarb va ustuvor hisoblanadi.

Etnopedagogik resurslar bu talabalarning milliy, madaniy va tarixiy qadriyatlarni o‘rganish va ulardan pedagogik jarayonda foydalanishga imkon beruvchi materiallar va metodik vositalardir[4]. Ushbu resurslar folklor, milliy adabiyot, an’anaviy san’at, tarixiy yodgorliklar, milliy bayramlar va etnografik materiallarni o‘z ichiga oladi. Ularni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish talabalarda nafaqat bilim va ko‘nikmalarni oshirishga, balki ijtimoiy faollikni shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Zamonaviy pedagogika nazariyalari shuni ko‘rsatadiki, etnopedagogik resurslar orqali olib boriladigan mashg‘ulotlar talabalarda ijtimoiy faoliyatga qiziqishni oshiradi, ularni jamoaviy ishlashga, madaniy merosni hurmat qilishga va jamiyatdagi ijtimoiy vazifalarni anglashga o‘rgatadi. Shu bilan birga, etnopedagogik resurslar talabalarda milliy o‘zlikni mustahkamlash, qadriyatlarni chuqur anglash va ijtimoiy muhit bilan samarali integratsiyalashga yordam beradi.

Shu nuqtai nazardan, mazkur tezisning dolzarbligi talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirishda etnopedagogik resurslarning rolini aniqlash, ularni samarali pedagogik

[4] Мудрик А.В. Социализация человека: учеб. пособие для студентов высш. учеб. зав. / А.В.Мудрик – 2-е издание., испр. и доп. – М.: Издательский центр “Академия”, 2006. – С.304.

amaliyotda qo‘llash usullarini izohlash va amaliy tavsiyalar berish bilan belgilanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi etnopedagogik resurslardan foydalanish orqali talabalarda ijtimoiy faollikni rivojlantirish mexanizmlarini aniqlash va tizimlashtirishdan iborat.

Etnopedagogik resurslar talabalarning milliy, madaniy va tarixiy qadriyatlarni o‘rganish va ulardan pedagogik jarayonda samarali foydalanishga imkon beruvchi materiallar va metodik vositalardir. Ular nafaqat bilim berish, balki talabalarda ijtimoiy va madaniy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi[5]. Etnopedagogik resurslardan foydalanish orqali talabalarda milliy ongni rivojlantirish, jamiyatdagi ijtimoiy mas’uliyatni anglash, hamda turli ijtimoiy va madaniy jarayonlarda faol ishtirok etish ko‘nikmalari shakllanadi. Ushbu resurslar madaniy, tarixiy va ijtimoiy turlarga bo‘linadi.

Madaniy resurslar an’anaviy musiqalar, raqslar, qo‘shiqlar, xalq amaliy san’ati va folklor elementlari bilan bog‘liq bo‘lib, talabalarning milliy madaniyatni chuqurroq anglashiga yordam beradi. Bu resurslar yordamida talaba nafaqat tarixiy bilim oladi, balki ijodiy va estetik qobiliyatlarini rivojlantiradi. Misol uchun, milliy qo‘shiqlar yoki raqslarni o‘rganish jarayonida talaba nafaqat san’at asarlarini o‘zlashtiradi, balki guruh bilan ishlash, muloqot va o‘zini ifoda etish ko‘nikmalarini ham egallaydi.

Tarixiy resurslar esa tarixiy yodgorliklar, muzey eksponatlari, arxiv materiallari va hujjatlar orqali talabalarga tarixiy tajriba va bilimlarni yetkazadi. Bu resurslar talabalarda tarixiy ongni rivojlantirish, o‘z kelib chiqishi va milliy qadriyatlariga hurmatni oshirishga xizmat qiladi. Masalan, muzey eksponatlari asosida o‘tkaziladigan interaktiv mashg‘ulotlar orqali talaba tarixiy hodisalarni amaliy tajriba sifatida o‘rganadi va ularni zamonaviy hayot bilan bog‘lashni o‘rganadi.

Ijtimoiy resurslar esa xalq orasidagi urf-odatlar, ijtimoiy faoliyat namunalarini o‘rganish imkonini beradi. Bu resurslar talabalarda ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirish, guruhda hamkorlik qilish, liderlik va mas’uliyatni rivojlantirishga yordam beradi. Talabalar, masalan, an’anaviy jamoadagi vazifalarni bajarish, mahalliy ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish orqali amaliy tajriba orttiradi va ijtimoiy mas’uliyat hissini chuqurlashtiradi.

Ijtimoiy faol talaba nafaqat o‘z bilim va ko‘nikmalarini oshiradi, balki jamiyatda o‘z o‘rnini anglaydi, mas’uliyatni his qiladi va turli ijtimoiy loyihalarda faol ishtirok etadi. Etnopedagogik resurslardan foydalanish jarayonida talabalarda milliy qadriyatlarni hurmat qilish va ularga bog‘lanish hissi rivojlantiriladi, guruhda hamkorlik, liderlik va muloqot ko‘nikmalari shakllanadi, amaliy faoliyat orqali ijtimoiy mas’uliyat va kreativ fikrlash rivojlantiriladi. Shu bilan birga, talaba turli ijtimoiy va madaniy vaziyatlarda muammolarni hal qilish qobiliyatini, mas’uliyatni va samarali muloqot qilishni o‘rganadi.

Talabalarning ijtimoiy faolligini oshirishda etnopedagogik resurslardan turli usullar orqali foydalanish mumkin. Masalan, muzey pedagogikasi talabalarga tarixiy va madaniy eksponatlar asosida loyihalar va tadbirlar tashkil etishga imkon beradi, bu esa ularning analitik fikrlash va tadqiqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Milliy bayramlar va an’anaviy tadbirlar orqali talabalarning faolligi amaliy mashg‘ulotlar orqali rag‘batlantiriladi va ular o‘z jamiyatidagi

[5] Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – New York: Bantam Books, 1995. – P.352.

madaniy hayotga faol jalb qilinadi. Shu bilan birga, multimedia va raqamli resurslar, jumladan milliy madaniyatga oid video va interaktiv materiallar, talabalarning bilim va ko‘nikmalarini oshirishda samarali vosita sifatida ishlatiladi, ayniqsa onlayn va raqamli ta’lim sharoitida.

Shu tariqa, etnopedagogik resurslar talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirish va ularni madaniy, tarixiy hamda ijtimoiy jihatdan rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ular nafaqat bilim berish, balki talabalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlash, ijodiy va analitik ko‘nikmalarini oshirish hamda milliy va madaniy qadriyatlar bilan boyitishga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqot davomida talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirishda etnopedagogik resurslarning ahamiyati batafsil o‘rganildi. Etnopedagogik resurslar madaniy, tarixiy va ijtimoiy resurslar hisoblanib, ular talabalarning shaxsiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishida muhim vosita hisoblanadi. Ular orqali talabalarda milliy qadriyatlarni hurmat qilish, jamiyatdagi ro‘lini anglash, guruhda hamkorlik va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish, shuningdek ijodiy va analitik fikrlash qobiliyatini oshirish imkoniyati yaratiladi.

Etnopedagogik resurslardan samarali foydalanishning turli usullari mavjud. Masalan, muzey pedagogikasi, milliy bayram va an’anaviy tadbirlar, multimedia va raqamli resurslar talabalarning ijtimoiy faolligini oshirishda muhim mexanizm sifatida xizmat qilishini ko‘rsatdi. Ushbu jarayonda talabalarga amaliy vazifalar berish, interaktiv mashg‘ulotlar va loyihaviy ishlash orqali ularning mustaqil fikrlash, mas’uliyatni his qilish, jamoaviy ishlash hamda liderlik ko‘nikmalari shakllanadi.

Etnopedagogik resurslar nafaqat akademik bilim berish bilan cheklanmaydi, balki talabalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga, milliy va madaniy qadriyatlarni anglashiga, ularni zamonaviy jamiyatda faol va mas’uliyatli shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shuningdek, pedagogik amaliyotda etnopedagogik resurslardan keng va tizimli foydalanish nafaqat o‘qitish samaradorligini oshiradi, balki talabalarning kreativ fikrlashini, ijtimoiy faolligini va madaniy ongini mustahkamlashga imkon yaratadi.

Tadqiqot natijalari amaliy tavsiyalar shaklida quyidagilarni o‘z ichiga oladi: pedagoglar talabalarning ijtimoiy faolligini oshirishda etnopedagogik resurslardan doimiy va maqsadli foydalanishlari, turli interaktiv va loyihaviy metodlarni joriy etishlari, shuningdek raqamli va multimedia vositalarini qo‘llashlari lozim. Shu bilan birga, talabalarning faolligini muntazam monitoring qilish, ularni rag‘batlantirish va natijalarni baholash mexanizmlari tizimli tarzda ishlab chiqilishi muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, etnopedagogik resurslar talabalarning ijtimoiy faolligini shakllantirish, ularni milliy va madaniy qadriyatlar bilan boyitilgan shaxs sifatida tarbiyalash va pedagogik jarayonni yanada samarali qilishda ajralmas ahamiyatga ega. Shu sababli, mazkur resurslardan tizimli va samarali foydalanish ta’lim sifatini oshirish, talabalarning bilim, ko‘nikma va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi va ularni jamiyatning mas’uliyatli, ijodiy va madaniyatli a’zolari sifatida shakllantirishga yordam beradi.

**ADABIYOTLAR RO‘YXATI:**

1. Adair J. Effective Leadership: How to Be a Successful Leader. – London: Pan Books, 2002. –

P.198.
2. Adler A. Understanding Human Nature. – New York: Garden City Publishing, 1927. – P.312.
3. Bandura A. Social Learning Theory. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1977. – P.247.
4. Goleman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. – New York: Bantam Books, 1995. – P.352.
5. Maslow A.H. Motivation and Personality. – 3rd ed. – New York: Harper & Row, 1987. – P.320.
6. Northouse P.G. Leadership: Theory and Practice. – 8th ed. – Los Angeles: SAGE Publications, 2019. – P.384.
7. Rogers C.R. On Becoming a Person: A Therapist’s View of Psychotherapy. – Boston: Houghton Mifflin, 1961. – P.350.
8. Salovey P., Mayer J. Emotional Intelligence. – Imagination, Cognition and Personality, 1990. – Vol.9, P.185–211.
9. Xodjayev B.X. Pedagogik aksiologiya. – T.: “Fan va texnologiya”, 2012. – B.256.
10. Мудрик А.В. Социализация человека: учеб. пособие для студентов высш. учеб. зав. / А.В.Мудрик – 2-е издание., испр. и доп. – М.: Издательский центр “Академия”, 2006. – С.304.